

TISKOVÁ ZPRÁVA

Ústav pro studium totalitních režimů se distancuje od učebnice Soudobé dějiny

Ústav pro studium totalitních režimů se zásadně distancuje od badatelské učebnice dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia (Fraus, 1. vydání 2022) a badatelského pracovního sešitu (Fraus, 1. vydání, 2023), včetně jeho doplněných a upravených vydání v roce 2023, které byly vyhotoveny bez vědomí a souhlasu vedení ÚSTR.

Již od počátku rozpoutala zmíněná učebnice velkou mediální diskuzi ohledně své erudovanosti. Ústav pro studium totalitních režimů se dosud na toto téma nevyjadřoval, jelikož chtěl mít k dispozici stanoviska expertů na konkrétní zkoumaná období. Prostřednictvím svých špičkových odborníků a v dostatečně dlouhém časovém období podrobil uvedenou učebnici pečlivé, především faktografické kontrole.

V mezidobí rovněž nové vedení ÚSTR jednalo s nakladatelstvím Fraus, s jehož zástupci se shodlo na nestandardnosti smlouvy mezi ÚSTR a Fraus, na jejímž základě působili bývalí zaměstnanci oddělení vzdělávání ÚSTR jako autorský kolektiv učebnice. Dále bylo prokázáno, že na učebnici pracovali zaměstnanci oddělení vzdělávání v pracovní době a za peníze ÚSTR, takže se jedná o zaměstnanecké dílo, k jehož obsahu má veškerá práva ÚSTR. V roce 2022 byla učebnice vydána ještě za minulého vedení ÚSTR, při vydání v roce 2023, na něž se již podle právního názoru ÚSTR nevztahovala původní smlouva, bylo bývalými zaměstnanci oddělení vzdělávání zcela obejito vedení ÚSTR, i když byly známy výhrady k faktografickým chybám a ideologicky podloženým tezím v této učebnici. Učebnice obsahuje zásadní chyby, o nichž není žádná pochybnost a jež mohou uvést nezletilé žáky a studenty, jimž je tato učebnice určena, v omyl. Zkoumání a kontrole bylo podrobeno doplněné 2. vydání z roku 2023, kde nic nebránilo autorskému kolektivu opravit alespoň nejkřiklavější chyby v obsahu. Problematických oblastí je celá řada, vybíráme pouze zásadní nepřesnosti a omyly, ostatní bude ÚSTR řešit s nakladatelstvím při dalším, zcela přepracovaném vydání učebnice.

Příklady zásadních faktografických chyb:

(str. 16) „Co to znamenalo přihlásit se k české, německé, slovenské či romské národnosti v meziválečném Československu“ (s následně na str. 17) – „podmínka domovského práva ovšem ztěžovala situaci kočovným Romům“

Autoři zde nepřijatelně a zavádějícím způsobem, navozujícím jakousi představu rasistického přístupu čs. státu, směšují dobrovolné přihlášení se k určité kolektivní identitě (například při sčítání lidu) se stigmatizací ze strany úřadů. V případě romského etnika totiž mají na mysli zákon č. 117/1927 Sb., o potulných cikánech.

(str. 30) zdroj 2 – Sudetští Němci údajně nepoznali pravou tvář nacismu

Chybí vysvětlení o německojazyčné literatuře v ČSR Prager Abendblatt, německé vysílání Čs. rozhlasu, texty o nacistických koncentračních táborech v časopisu Sozialdemokrat, apod.

(str. 42) kapitola Odboj a kolaborace jsou vyzdviženy pasivní formy odporu na okupovaném území

Autory je zcela vynecháno partyzánské hnutí v letech 1944-1945 a dokonce i povstání v květnu 1945! Je to záměr, nebo hrubá neznalost?

(str. 43) „Ústřední výbor odboje domácího“

Nic takového neexistovalo, správný název zní „Ústřední vedení odboje domácího“.

(str. 43) zdroj 3 – Dne 3. 7. 1942 se uskutečnila závěrečná manifestace z celé série veřejných setkání, na kterých se deklarovala věrnost českého národa Říši a odsuzovali se atentátníci

V textu k fotografii se přejímá dikce okupačního nacistického režimu. K používání pojmu „atentátníci“ již moderní historiografie, kterou by autoři měli znát, přispěla podrobnými vědeckými rozbory o nevhodnosti takového pojmu, především v odborných a edukačních pracích.

(str. 38-39) - Kapitola „Vojáci ve válce“ se zabývá badatelskou otázkou „Jací byli němečtí vojáci za druhé světové války?“

Text se týká primárně německé debaty, která byla v SRN vyvolána na přelomu tisíciletí putovní výstavou „Zločiny Wehrmachtu“. Jakkoliv je tato debata v SRN důležitá, v české

učebnici je šokující kontrast s jedinou (!) větou věnovanou čs. jednotkám za druhé světové války na straně 43: „Čechoslováci bojovali jako vojáci v západní i východní Evropě, ale i v Africe“.

(str. 48) Tzv. cikánské tábory v Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu „spravovaly české úřady“

Chybné uvedení. Oba tábory totiž podléhaly generálnímu veliteli neuniformované protektorátní policie (orgán okupační správy). Z následných vět může žákům vyplývat zavádějící informace o českém, nikoliv německém vyhlazování Romů (Romský holokaust).

(str. 17) Židé nebyli přijímáni do Sokola v době 1. republiky

Chybí vysvětlení u zdroje 2, že to není pravda. Může to naprosto nepravdivě a nesmyslně být označeno za antisemitismus první republiky. Židé do Sokola přijímáni byli a hromadné vylučování se dělo až dne 26. 8. 1939, tedy již v době okupace nacistickým Německem.

(str. 58) K demisi v únoru 1948 se nepřipojil dostatečný počet ministrů

Nepravdivá informace, opak je pravdou. Demisi podala nadpoloviční většina ministrů (14) a prezident Beneš jmenoval taktéž 14 ministrů, a to zcela protiústavně. Je otázkou, zda se jedná o trestuhodnou neznalost autorů, nebo o opakování komunistické propagandy.

(str. 66) Charakteristika komunistického režimu

O komunistickém režimu hovořit, že nabízel „vizi sociálně spravedlivé společnosti, kde sobectví jedince ustoupí potřebám kolektivu“ a nedoplnit učení o likvidaci nepřátelských tříd, rasismu třídního původu a diktatuře proletariátu, prokazuje buďto neznalost učení marxismu-leninismu, nebo ideologickou motivaci autorů.

(str. 80-81) Válka ve Vietnamu

Naprosto jednostranný výklad války ve Vietnamu, nepopisující skutečné příčiny a důvody války a severovietnamské, Sovětským svazem podporované, snahy o ovládnutí Jižního Vietnamu.

(str. 88) Normalizace jako obnovení pořádku

Zcela nepřijatelný název kapitoly s ohledem na fakt okupované země s řadou obětí na životech a zdraví, mohutnou exilovou vlnou a s existující totalitní vládou jedné strany.

(str. 89) „Společenství lidí, kteří se odchylovali od převažujícího mínění“

Relativizace disentu. Jde o nevědecké konstatování bez opory v sociologických či jiných zdrojích, a především nereflektující strach obyvatel, nástroje trestněprávní, pracovněprávní i mimoprávní represe.

(str. 63) „Horáková visí“

Z kontextu vytržený a bez jakéhokoliv vysvětlení použitý obrázek. Jde o urážlivý a neomluvitelný přístup, který navíc nevhodně autoři doplnili svými rádoby komentujícími texty v „bublinách“, čímž se dopustili nejenom neetického přístupu, ale i metodologické chyby, kdy modernímu dílu, zcela vytrženému z kontextu jeho užití, podsouvají, že je historickým dobovým zdrojem.

(str. 64) „Uvolněná místa v bytech a státních službách ale zaplnili jiní, často ti, kteří vnímali předchozí politické uspořádání jako nespravedlivé“

Zcela skandální zmínka o pozitivních stránkách politických procesů. Ve všech totalitních režimech a válkách jsou osoby, které si „polepší“, určitě ale není možno toto vydávat za vyvážení hrůz politických procesů komunistického režimu!

(str. 58, 64, 65, 67) Komunistický režim očima komunistů

Zde jde o nesprávnost faktografickou, neetický přístup i pedagogicky nepřijatelné jednání – chybí stanovisko obětí a odpůrců režimu, jako by v Československu žili pouze komunisté.

(str. 69)

Kolektivizace zcela vynechána z pohledu likvidace selského stavu a násilné přeměny vesnice, zato zdůrazněn pohled některých zaměstnanců JZD

Příklady pedagogických chyb:

(str. 4) „Ani my s jistotou nevíme, jak to bylo“

Znalosti se získávají z poznání podložených faktů, jde tedy o snahu o relativizaci a defaktualizaci dějin?

(str. 55) Odsun Němců

Zcela zavádějící fotodokumentace. Chybějí fotografie z roku 1945 a 1989. Obrázky z roku 1925 a 2004 nepomohou pochopit následky vyhnání či odsunu Němců.

(str. 15, 34, 59) Zavádějící fotografie

Chybějí fotografie důležitých státníků a historických osobností – proč zde žákům nejsou předloženy fotografie TGM, ale herce Martina Huby? Proč fotografie modelky, a ne Nadi Dimič? Proč ne fotografie politiků, ale herců?

(str. 64) Počátky komunismu

U informace o počátcích komunismu použita fotografie z konce 80. let.

(str. 50-51) Holokaust

Problematika připomínání holokaustu je podstatně širší. Zde jsou uvedeny jen nevhodné příklady, chybí například přehled současných velmi povedených projektů: memoriálu Yad Vashem, připomínkové pochody, pomníky v ČR atd.

(str. 65, 67) Vulgarismy

V učebnici by vulgarismy opravdu neměly být používány.

!!! Zcela v učebnici chybí !!!

Například chybí informace o Terezínu, Norimberských zákonech, ale i Norimberském procesu, o Janu Palachovi, táborech nucených prací, nebo uranových dolech v Jáchymově. Učebnice zcela rezignuje na jakékoliv vysvětlení Železné opony, popis normalizační kultury, nátlaku normalizačního režimu na obyvatelstvo apod.

• • •

Ústav pro studium totalitních režimů se od aktuálního zpracování učebnice dějepisu pro 9. ročník základních škol a víceletá gymnázia distancuje a následně ji zcela přepracuje. Sestaví autorský kolektiv z expertů na konkrétní dějinná období, jimiž disponuje, aby se jednalo o neideologickou, na faktech a nejnovějším objektivním vědeckém stavu poznání postavenou, a přitom pro cílovou skupinu atraktivní, učební pomůcku, která jí umožní se aktivně zapojit do poznání nezkreslených dějin 20. století, které stále ovlivňují naši současnost.